

JORIS PRAET WORDT MARTELAAR

Hier is geen woord méér noodig; ge ziet het kleine jongetje en zijn entourage.

Op een ander blok van dit tapijt heeft Na Komijn, een „Zedekia met koperen hoornen”, haar stoel geplant. Evenals Joris heeft zij haar eigen plaatsje en ze voelt zich daar veilig. Zij spreekt van een God, die zich grimmig vertoornt; men moet voortdurend maar roepen: „Bergen valt op ons.”

„Maar 't wonderlijke was, dat toorn en straf vlak vóór Na schenen op te houden, zoodat zij er nog precies buiten zat, gelijk een mensch veilig zit onder een afdakje en vlak voor zijn voeten slaat een moordende hagelbui neer.”

Is er nog méér noodig, om de situatie te teekenen? En telkens weer grijpt mevrouw Kuiper-van Oordt uit haar rijke schat het juiste beeld, het eenig-goede woord. Ze doet dit gelukkig niet als zooveel auteurs tegenwoordig, die *zoeken* naar de wonderlijkste vergelijkingen, omdat ze met alle geweld toch maar „modern” proza willen schrijven; ze doet het zoo heel gewoon, zoo vanzelfsprekend, met een nimmer falende intuïtie.

Eigenlijk hebben al de menschen in dit boek hun eigen plaatsje, dat ze hardnekkig verdedigen, dat aan alle kanten is afgegrensd en dat altijd weer veilig gesteld moet worden. Zij hebben allen *hun* blok van het tapijt.

De leden van de groote familie, waarvan dit boek vertelt, worden oud met hun oud bezit. Veel geld is er niet meer, maar er zijn nog de oude, groote huizen aan de Putterstraat en elders. Ze hebben nog hun antiek porcelein en hun kostbaarheden. Alles moet bewaard worden en geconserveerd; het hoort alles bij de familie-traditie, het kostbaar, heilig goed. Ge moet Anna Visser eens zien, als ze aan de schoonmaak is. De kisten op zolder krijgen een beurt.

„Daarin lagen dingen, welke zeker maar zelden in een particulier huis worden aangetroffen. Stukken goudleer, welke eens tot behangsel gediend hadden, verdroogd en met brokkelige randen; de laatste restjes sleetsche zijdestof van salonstoelen. De saaien gordijnen van grootpapa Meylofs echtelijke koets en een ouderwetsch schellekoord, eenmaal gewerkt voor een historische gouden bruiloft, met een rafeligen groenen rug achter bloemmotieven van onverwelkbare kraaltjes.”

Ziet ge dit alles? Niets mag weg, alles is traditie. Deze menschen hebben hun eigen plaatsje op het

Teekeningen van J. de Vries.)

Het boek van Mevrouw Kuiper-van Oordt: „Een Martelaarskroon voor Joris Praet” — het verscheen bij J. H. Kok N.V. te Kampen — is van zeer bijzondere kwaliteiten.

Zeker is het dat, omdat de schrijfster haar handwerk zoo terdege verstaat. Zij weet, hoe een zin in elkaar moet zitten en met een paar woorden, een enkel beeld, teekent zij een gansche situatie. Haar verzorgde taal maakt het lezen van haar boek tot een genot.

Maar daar zit dan ook onlosmakelijk aan vast, dat niemand haar het verdriet moet aandoen, vluchtig over de pagina's heen te glijden, om te jagen naar het eind. Wie zóó wil lezen, kan dit boek beter gesloten laten, het zegt hem niets.

Wij beginnen met een avond in het huis van Willem Praet.

„Op het vloerkleed met zijn groot patroon, blokken, die als een Enaks-kinderen-trap de kamer deelden, en nog eens, schuins, deelden, in kantelige vlucht van rood en zwart en groen — op zoo'n trede, met de beentjes onder 't lijf, om niet buiten de grijze grenslijn te raken, zat kleine Joris Praet, en op 't volgend blok lag zijn bouwdoos.”

bonte levenstapijt; als ze sterven komt de rouwkist op zolder open en daar komt dan uit een kleed voor de baar en de rouwlvreiën voor den koetsier en den palfrenier, met de rouwschabrakken voor de paarden. Alles is eigen bezit, wordt zorgvuldig bewaard, en de dooden gaan naar een eigen kerkhofje.

Er zit nog heel wat fut in deze familie, als het op bewaren en conserveeren aankomt, maar overigens is de moed er zoo wat uit. Nu ja, er is nog een pannenfabriek, want je moet toch leven, maar overigens komt het er op aan, de familie te zijn, die je altijd waart en zorgvuldig op je eigen plaatsje te blijven.

Het gevolg van dit alles is, dat ook het stadje, waarin deze menschen wonen, dood is en niet meer tot nieuw leven kan komen. Daar zijn de stinkende sloppen, waarin zoo nu en dan eens weer een epidemie uitbreekt en dan zegt de oude dokter, dat het maar moet uitzieken, maar aan 't besmette drinkwater wordt niets gedaan en er heerscht hier en daar een toestand van vervuiling, die bijna niet te beschrijven is.

De familie Praet en verwanten trekken zich daar niets van aan. Zij zitten in hun huizen, koken het drinkwater en de epidemie gaat hun deuren voorbij. Zij hebben hun eigen plaatsje.

En als er dan een voortvarende burgemeester komt — een proleet, nu ja, maar die toch het goede wil — wordt hij weggewerkt. Er zijn altijd besmettelijke ziekten geweest en ze zullen er ook wel blijven, dat hoort eigenlijk ook bij de traditie.

En zoo is dit boek een boek van sterven. Er is geen levenskracht meer in de familie en ook niet in het stadje. Alles gaat dood.

Dat „eigen plaatsje” beheerscht eigenlijk heel dit boek. Daar is Madje, die tenminste nog zóóveel energie heeft, dat ze al haar best doet, om te trouwen. Maar als ze dan goed en wel een man heeft, merkt ze, dat die heelemaal niet bij de familie hoort. En ze trekt zich in haar eigen kringetje terug. Haar huwelijk wordt een mislukking en haar man, de beste Koos Klaphek, gaat geestelijk dood.

De zuster van Madje is Stephanie, die het zoowaar tot een verloving brengt. Maar dan merkt ze, dat haar verloofde niet bij haar past en ze trekt zich terug op haar eigen plaatsje in 't familiehuis.

Dan is daar nog Josine Praet, die 't zoowaar bestaan heeft, met een Roomschen brouwer te trouwen en die zóózeer tegen de familie zondigde, dat haar naam slechts zelden meer genoemd wordt. Maar ze kreeg dan ook wel haar straf. Wroeging over het verraad, dat ze aan haar geloof pleegde, een ongelukkig huwelijk, de breuk met haar familie, maken haar radeloos. Tot ze zich, na de dood van haar man, ook maar weer op haar eigen plaatsje terugtrekt.

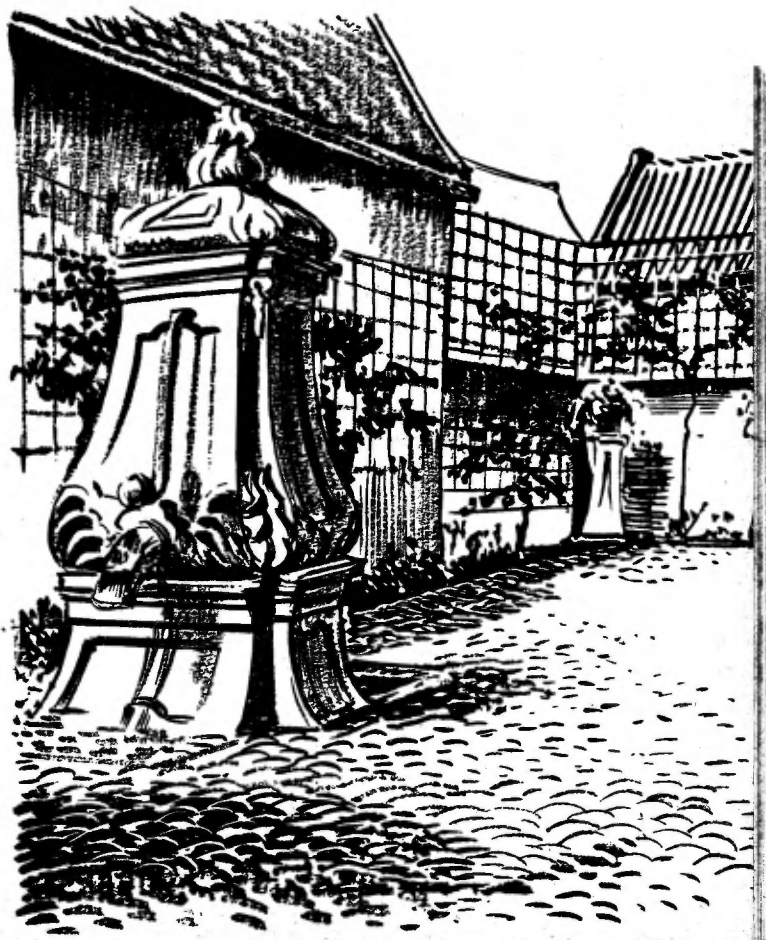
Dit boek zou een somber boek zijn, als niet over alle bladzijden de zachte glimlach van een milde humor gleeed. Mevrouw Kuyper-van Oordt houdt van deze menschen, al kent ze ze in al hun gebreken. Ze begrijpt hen, kent ook de waarde van de traditie en glimlacht over deze stille, verkwijnende levens. Het

gevaar was groot, dat ze haar boek had gevuld met bloedeloze figuren, menschen alleen met een astraal lichaam, geschikt door dikke muren te dringen, maar ze is aan dat gevaar ontkomen. Dit zijn inderdaad menschen van vleesch en bloed, hoewel ze niet in de wereld van nu thuis hooren: Als we de lectuur van dit boek ten einde gebracht hebben, en opzien, knippen we even tegen het felle electrische licht en..... zoowaar, we hebben telefoon en radio en we weten weer, dat er nog een Hitler in de wereld is en een Mussolini.

Maar we hebben hier de geschiedenis van Joris Praet. We zagen het jongetje Praet op zijn tapijtblok en hij luisterde naar de gruwelijke taal van Na Komijn. „In zijn kopje vielen de beelden gebroken binnen, gelijk gezichtsbeelden in 't prille kopje van een veulentje, dat men, voorzien van een hoofdstel met oogkleppen, door een brandenden baaierd voeren zou.”

Maar daar is ook Wijnanda Willibrord, die hem op schoot neemt en kust en zoete woordjes influistert. Daar zijn ook de martelaarsboeken, vol met prenten. En de martelingen, daarin afgebeeld, zijn niet eens heel schrikwekkend. De martelaren schijnen de gruwelijkste folteringingen nog al kalm en opgewekt te ondergaan.

Het jongetje Praet wordt een man. Met zijn zuster en zijn nichtje Stephanie bewaart en beschermt hij het oude huis en bewaakt en beschermt hij zijn herinneringen.

Na Komijn heeft niet vergeefs geprofeteerd en na haar dood is daar nog altijd Wijnanda, die haar werk voortzet en die hij zoo nu en dan bezoekt. Daar zijn ook nog de martelaarsboeken. Het moet toch heerlijk zijn, na het kruis de kroon te beërven. En de martelingen duren maar kort, hoogstens een dag, terwijl men dan ook zeker is van de kroon. Zie, welk een martelaar Joris Praet wenscht te worden. Het is hem om de kroon te doen. Ook deze man is bezig, in zijn oud, deftig huis te sterven. Een wonderlijk martelaar, die het al weer te doen is, om een eigen plaatsje te maken tot zijn onaantastbaar bezit. De familie denkt, dat hij een beetje aan 't malen is geslagen, maar hij is een goed man en wordt met rust gelaten. Hij houdt erg veel van zijn nichtje Stephanie en... daar zijn de zoenen van Wijnanda. Als hij zijn nichtje de martelaarsboeken laat zien, neemt hij haar in zijn armen, zooals Wijnanda het hem eens deed, en kust haar, tot hij haar met een donkeren schrik van zich stoot. Deze menschen leven samen hun kalm leventje, tot dat er eens weer een epidemie in het stadje uitbreekt. Joris Praet, heelemaal onder de invloed van profetes Wijnanda, gelooft, dat hij, evenals Abraham, het liefste moet offeren wat hij bezit, en dat is zijn nichtje Stephanie. Als hij gewillig is, dit offer te brengen, zal de epidemie tot staan komen. Hij dwingt Stephanie dan, zwaar-besmet water te drinken. Zelf doet hij dat ook. De Heer zal echter het offer niet aannemen, Stephanie en hij zullen behouden worden. Zie de martelaar, die het om een kroon te doen is.

Zelfs brengt hij in eigenlijke zin het offer niet, het besmette water zal immers niet schaden, zoo heeft Wijnanda hem verzekerd en dat gelooft hij. Maar zijn plaatsje zal hij krijgen; de belooning zal hem niet ontgaan. Stephanie wordt ernstig ziek en groot is de wroeging van Joris Praet. En dan hooren we eindelijk het verlossende woord: „Christus is het, die de zonden vergeeft.” In haar koortsdroomen grijpt Stephanie zich aan dit woord vast. En ook Joris Praet weet nu, dat hij niet moet vragen naar een martelaarskroon en naar de zekerheid van een eigen plaatsje; „de Goede Herder had het verdoolde schaap terecht gebracht.” Dat is dan nu ook het slot van dit boek. Na deze geschiedenis van dood en sterven staat daar het levenswoord: Christus. Men weet, dat mevrouw Kuyper-van Oordt niet maar haar boeken wil schrijven voor een *deel* van ons volk, maar dat ze héél het volk wil dienen. Men kan van oordeel zijn, dat dit streven in haar boek de getuigenis van Jezus Christus wel een weinig te veel op de achtergrond gedrongen heeft, maar in elk geval eindigt de schrijfster toch met het overwinningswoord: Christus is het, die de zonden vergeeft. Wij willen mevrouw Kuyper-van Oordt dankbaar zijn voor dit boek, waaraan ze met een groote vreugde moet hebben gewerkt. Het is een voornaam boek, dat onze litteratuur zeer zeker verrijkt.

P. KEUNING.

Heeft misschien de schoonmaak er schuld aan, dat er deze maand zoo weinig vragen zijn binnengekomen? Ik zou het haast wel denken, want na de stortvloed van de vorige maand was ik op een complete lawine voorbereid. De lezeressen denken misschien wel: Nu, dat tref je, Elisabeth, dan ben je gauw klaar ditmaal; maar ik voel me maar erg ongelukkig in zoo klein hoekje, hoor.

Volgende maand hoop ik tenminste weer op een deugdelijke stapel brieven.

De brief van „Vacantie-vriendin” heb ik aan de vraagster opgezonden, dan kunnen die twee het samen wel verder eens worden.

Dan bereikte me een vraag uit Indië, ik zal de schrijfster maar „Insulinde” noemen, hopelijk herkent ze zichzelf daaruit.

„Moet men bij een eerste kennismaking direct de hand geven, of moet men alleen een hoofdbuiging maken?”

306 Dat hangt er van af, wie er tegenover u staat. Als

dame hebt u wel het privilege van het eerst de hand toesteken, maar in de regel doet men dat alleen, als men, laat ik zeggen, een „gelijke” tegenover zich heeft; wanneer in het algemeen dus iemand *aan* u voorgesteld wordt. U zult dus de hand toesteken aan een collega of ondergeschikte van uw man of diens vrouw. Wordt u daarentegen *aan* iemand voorgesteld, zeg den chef van uw man, diens echtgenoot of iemand anders, die boven u staat, dan zou een hand toesteken van uw

kant een onbeleefdheid zijn, en is een lichte hoofdbuiging correcter. U laat het toesteken van de hand dan aan de ander over. Twijfelt u, dan is de hoofdbuiging altijd het veiligste; de handdruk maakt zoo licht te joviale indruk, vooral in een omgeving, waar het standsverschil sterk spreekt.

Ik hoop, u hiermee genoeg van dienst te zijn geweest. Wat jammer, dat u er niet even een kort briefje van heeft gemaakt. Vindt u zoo'n getikt strookje zonder aanhef niet erg ongezellig? Ik wel!